

miastami granicznymi, z perspektywy społeczno-ekonomicznego rozwoju tych ośrodków miejskich, poglądów lokalnych społeczność i form współpracy. H. Schulz podkreśliła, iż istotnym warunkiem powiązań „miast sąsiadów” jest przede wszystkim transgraniczny rynek pracy, a najważniejszymi działaniami transgranicznymi są zakupy i praca, które występują obok instytucjonalizacji obszarów współpracy. Kolejne wystąpienia ukazywały postęp w zacieśnianiu wzajemnych kontaktów w poszczególnych obszarach życia społeczno-kulturowego-ekonomicznego na przykładach takich miast nadgranicznych, jak: Terespol – Brześć, Komarom – Komarno, Valka -Valga, Gorizia – Nova Gorica, Gubin – Guben.

W drugim dniu obrad ostatnią sesję zatytułowaną: „Bliźniacze miasta na granicy na Odrze i Nysie” moderowała H. Schulz. Pierwszy referat pt. „Problemy gospodarcze oraz szanse dla Frankfurtu n. Odra i Słubic w perspektywie rozszerzenia Unii Europejskiej” przedstawił dr Kristof Dascher. Autor, wskazując na główne akcenty konsumpcji klientów niemieckich w Słubicach, podkreślił, iż pomimo specyficznej struktury zakupów i sceptycyzmu konsumenckiego, polscy przedsiębiorcy powinni patrzeć (przy odpowiedniej polityce marketingowej) z optymizmem w przyszłość. W kolejnym wystąpieniu pt. „Rola współpracy miast partnerskich w budowaniu dialogu europejskiego” C. Trościak przyjął założenie, iż skuteczna realizacja idei integracji transgranicznej współdecydowała i będzie współdecydować o powodzeniu procesu wchodzenia Polski do Unii Europejskiej. Wskazał również na fakt, że problematyka współpracy miast partnerskich stanowi niewyczerpany obszar badań.

Kolejne wystąpienie dra Michaela Wielera na temat „Przełamanie milczenia. Wspólne rozważanie historii w Europa-Mieście Zgorzelec” dotyczyło bolesnej historii stosunków polsko-niemieckich, widzianych przez pryzmat przeżyć poszczególnych osób, świadków wydarzeń. Następne referaty poświęcono specyficie lokalnej sąsiedztwa, współpracy Słubic i Frankfurtu oraz dalszej perspektywie rozwoju obu miast. W tej części na szczególną uwagę zasługiwał wykład prof. dr hab. Jana Roga pt. „Socjologia pogranicza w świetle najnowszych polskich badań”. Autor, ukazując dorobek naukowy polskich socjologów z perspektywy historycznej, w szczególności podkreślił tradycje z lat trzydziestych XX w. i wkład naukowy F. Znanieckiego oraz jego następców, prace tworzone po II wojnie światowej pod kierunkiem S. Ossowskiego, a także publikacje z lat sześćdziesiątych. J. Róg przedstawił wieloaspektowość zagadnienia pogranicza oraz swoisty „powrót” socjologów do badań nad problematyką pogranicza po 1989 r. Ważnym zagadnieniem, które stało się przedmiotem dyskusji, był rozwój przestępczość w rejonie przygranicznym. Frankfurtu nad Odrą i Słubicach. Prof. dr Jan C. Joerdean stwierdził, iż istnieje wiele wiarygodnych przesłanek świadczących o malejącej tendencji do przestępstw typowych dla regionów nadgranicznych, szczególnie w perspektywie najbliższych lat.

W trakcie konferencji odbyły się również plenery, w czasie których dyskutowano o problemach dobrosąsiedzkich stosunków oraz współpracy. Przedstawiono wiele ciekawych koncepcji i uwypuklono wątpliwości związane z wyzwaniem, przed którymi stoi Polska oraz inne państwa sąsiedzkie. Podkreślono tym samym wagę poruszanej tematyki oraz potrzebę dialogu wobec szerokiego spektrum problemów, nurtujących społeczności lokalne miast i regionów pogranicza w perspektywie zmian związanych z poszerzeniem Unii Europejskiej.

Witold Ostant

JUBILEUSZ 85-LECIA WYDZIAŁU PRAWA I ADMINISTRACJI UNIwersytetu IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

W tym roku Wydział Prawa i Administracji UAM w Poznaniu obchodzi Jubileusz 85-lecia swego istnienia. Z tej okazji z inicjatywy władz Wydziału zorganizowane zostały w dniach 7-9 maja 2004 r. obchody jubileuszowe. Przy udziale wielu prominentnych gości ze świata nauki, kultury, polityki i gospodarki w ramach uroczystości okolicznościowych odbyły się: konferencja naukowa „Etyka

i kultura prawna", wręczenie dyplomu doktora *honoris causa* UAM ks. prof. Zenonowi kardynałowi Grocholewskiemu oraz odnowienie doktoratu prof. Zbigniewa Radwańskiego. Obchody jubileuszowe uświetnione zostały ponadto także Wieczorem Galowym w Teatrze Wielkim oraz Poznańskimi Warsztatami Operowymi zatytułowanymi „Prawnicy a sztuka operowa” w Teatrze Polskim.

„Etyka i kultura prawna” to tytuł i myśl przewodnia konferencji naukowej, która rozpoczęła obchody Jubileuszu. Odbyła się ona pod patronatem dziekana Wydziału Prawa i Administracji prof. Andrzeja J. Szwarca w Sali Lubrańskiego w *Collegium Minus* UAM. Obradom przewodniczył prof. Stanisław Waltoś (UJ, przewodniczący Komitetu Nauk Prawnych PAN), a w dyskusji panelowej udział wzięli: prof. Roman Hauser (UAM, prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego), prof. Ewa Łętowska (Instytut Nauk Prawnych PAN, sędzia Trybunału Konstytucyjnego), prof. Sławomira Wronkowska-Jaśkiewicz (UAM, członek Rady Legislacyjnej) oraz prof. Mirosław Wyrzykowski (UW, sędzia Trybunału Konstytucyjnego).

Jako pierwsza głos zabrała prof. Ewa Łętowska – w swoim wystąpieniu skrytykowała przyjmowane kodeksy etyczne korporacji prawniczych za ich zbyt formalizm i niedostosowanie do wymogów rzeczywistości, a w konsekwencji za nieefektywność i fasadowość. Jako pozytywny przykład uznała praktykę parlamentarną w Stanach Zjednoczonych, gdzie kodeks etyczny kongresmanów nie zawiera norm generalnych i abstrakcyjnych, lecz ma formę zbioru przypadków wziętych z praktyki. Ponadto sędzia Trybunału Konstytucyjnego podkreśliła wagę odpowiedzialności za słowo oraz konieczność transparentności w działaniach prawników.

Kultura prawna i jej funkcje były przedmiotem rozważań prof. Sławomiry Wronkowskiej-Jaśkiewicz. Jej zdaniem kultura prawna pełni kluczową rolę w funkcjonowaniu systemu prawa. Składają się na nią dwie grupy reguł: reguły niezmiennie i immanentne dla każdego prawa (np. zakaz używania prawa dla pozorów, publikowanie aktów prawnych) oraz historycznie zmienne reguły funkcjonujące na gruncie określonej tradycji prawnej. Szczególna rola kultury prawnej polega na tym, że chroni ona prawo przed polityką i zapobiega jego instrumentalizowaniu. Do funkcji kultury prawnej – w opinii prof. Sławomiry Wronkowskiej-Jaśkiewicz – należą m.in.: eliminowanie wadliwych decyzji prawodawcy, ochrona przed elementarnymi nadużyciami prawa, ograniczanie wykonywania władzy publicznej, legitymowanie działań prawników oraz edukacja.

Prof. Roman Hauser w swoim wystąpieniu zauważył, że w normalnie funkcjonujących korporacjach i grupach zawodowych tworzenie kodeksów etycznych jest niepotrzebne. Ich konieczność ujawnia się dopiero w momencie, gdy pojawiają się zjawiska negatywne. Podkreślił, że przyjmowane obecnie kodeksy etyczne nie są panaceum na trapiące korporacje prawnicze patologie. Zdaniem prelegenta akty te z natury rzeczy nie są bowiem w stanie określić, które zachowania zasługują na negatywną ocenę. Stąd też wymagają one konkretyzacji w orzecznictwie sądów dyscyplinarnych.

Etycznym aspektem nauczania prawa na uniwersytecie poświęcone było wystąpienie prof. Mirosława Wyrzykowskiego. W jego opinii umasowienie studiów prawniczych na początku lat 90. zaowocowało wieloma negatywnymi konsekwencjami. Zjawisko to wpłynęło nie tylko na obniżenie się wiedzy i kultury studentów oraz jakości prowadzonych badań, ale także doprowadziło do wieloaspektowego kryzysu w etycznych postawach pracowników nauki. Jednym z najpoważniejszych zagrożeń jest – zdaniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego – rozpowszechnienie się kultury nieetycznego milczenia, skutkujące ignorowaniem pojawiających się w życiu uniwersyteckim patologii (m.in. handel pracami magisterskimi, tolerowanie plagiatów, nadużywanie autorytetu naukowego do działań komercyjnych). W opinii prof. Mirosława Wyrzykowskiego konieczna jest aktywna walka z takimi zachowaniami członków społeczności akademickiej oraz silniejsze uwzględnianie aspektów etycznych w nauczaniu prawa, a w szczególności wprowadzenie obowiązkowego przedmiotu etyki dla prawników.

W dyskusji, która nastąpiła po wystąpieniach panelistów, poruszone zostało całe spektrum problemów dotyczących funkcjonowania etyki i kultury prawnej. Tematem, który przewijał się w wypowiedziach dyskutantów była kwestia niezdolności korporacji prawniczych i wydziałów prawa do samoczyszczenia się z ludzi i ze zjawisk patologicznych (prof. Andrzej Stelmachowski, prof. Marek Bojarski). Ponadto m.in. zwrócono także uwagę na nieuzasadnione redukcje oceny etyczności

postępowania tylko do jego zgodności z obowiązującym prawem w myśl zasady: „nie ma wyroku, nie ma sprawy” (prof. Maria Zmierczak). Podkreślono, że samo uchwalenie kodeksu etycznego w jakiejś grupie zawodowej pozostanie działaniem pozornym, jeśli nie będzie woli by go potem respektować i egzekwować (prof. Sławomira Wronkowska-Jaśkiewicz).

Wydarzeniem centralnym obchodów jubileuszowych Wydziału Prawa i Administracji oraz całego Uniwersytetu była uroczystość wręczenia dyplomu doktora *honoris causa* UAM jednemu z najwybitniejszych znawców prawa kanonicznego, prefektowi watykańskiej Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego ks. prof. Zenonowi kardynałowi Grocholewskiemu, która odbyła się w dniu 7 V 2004 r. w Auli Uniwersyteckiej w *Collegium Minus*. W imieniu Wydziału Prawa i Administracji oraz Wydziału Teologicznego UAM, które wspólnie wystąpiły z wnioskiem o nadanie tytułu doktora *honoris causa*, głos zabrali: prof. Andrzej J. Szwarc oraz ks. prof. Paweł Bortkiewicz. Laudację wygłosił ks. biskup prof. Marek Jędraszewski, a przedstawienia uchwały Senatu oraz uroczystego wręczenia dyplomu dokonał rektor UAM prof. Stanisław Lorenc. Na zakończenie ksiądz kardynał wygłosił wykład pt. *Specyfika prawa Kościoła katolickiego*.

Naukowym zwieńczeniem Jubileuszu stało się uroczyste odnowienie doktoratu jednego z najznamienitszych cywilistów polskich prof. Zbigniewa Radwańskiego, które odbyło się dnia 8 V 2004 r. w Sali Lubrańskiego w *Collegium Minus*. Jego sylwetkę oraz osiągnięcia zaprezentował prof. Andrzej J. Szwarc. Laudację wygłosił prof. Stanisław Sołtysiński, a dyplom wręczył rektor prof. Stanisław Lorenc. Uroczystość zakończyło wystąpienie Jubilata, w którym podzielił się on z zebranymi wspomnieniami dotyczącymi pierwszych lat swej kariery naukowej.

Bartłomiej P. Wróblewski

POWSTANIE WARSZAWSKIE 1944 – FOTOGRAFIE ZE ZBIORÓW INSTYTUTU ZACHODNIEGO

Sześćdziesiąta rocznica wybuchu Powstania Warszawskiego, przypadająca w dobie radykalnych przewartościowań dotyczących teraźniejszości oraz przyszłości Polski i Europy, kolejny raz stała się okazją do refleksji nad miejscem tego wydarzenia w historii i świadomości narodowej. Choć od wybuchu powstańczego zrywu upłynęło już tyle dziesięcioleci, ciągle są odnajdywane i udostępniane dokumenty, wspomnienia czy przedmioty związane z tą dramatyczną częścią historii. Poznański Instytut Zachodni uczcił rocznicę Powstania wystawą fotografii znajdujących się w zasobach jego Archiwum II Wojny Światowej.

Fotografie zgromadzono w latach 1945-1947. Są wśród nich zdjęcia niemieckie, wykonane m.in. przez Alfreda Mensebacha należącego do *Sprengkommando*, dokumentujące niszczenie Warszawy już po upadku Powstania. Szczególną refleksją napawają portrety hitlerowskich podpalaczy wykonujących swe zadanie w ruinach miasta we wrześniu i październiku 1944 r. Zdjęcia odkryto w 1945 r. w Lesznie, w mieszkaniu zajmowanym przez A. Mensebacha. Inne, również niemieckiego autorstwa, znaleziono w wyzwolonym Poznaniu wiosną 1945 r., jeszcze inne skopiował z dostarczonego latem 1944 r. przez Niemca filmu pracownik poznańskiego zakładu fotograficznego. W liczącej ok. 300 sztuk kolekcji są także zdjęcia wykonane przez powstańców i mieszkańców Warszawy. Do Archiwum Instytutu Zachodniego trafiły drogą darowizny oraz zakupów, są wśród nich zdjęcia oryginalne oraz kopie.

Wystawa powstańczej fotografii zorganizowana została w gmachu Instytutu przy ul. Mostowej w Poznaniu, zaś jej uroczyste otwarcie w dniu 3 sierpnia 2004 r. uświetniła obecność prof. Władysława Bartoszewskiego, świadka wydarzeń sprzed 60 lat, późniejszego orędownika porozumienia między narodami Europy i szefa dyplomacji III Rzeczypospolitej. W gronie przybyłych gości byli także m.in. wojewoda wielkopolski Andrzej Nowakowski, wiceprezydent Poznania Maciej Frankiewicz, przedstawiciele środowiska naukowego oraz kombatanci, uczestnicy Powstania Warszawskiego oraz II wojny światowej.